

4. Майорський В. В. Методика навчання конституційного права учнів профільних класів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2016. 196 с.
5. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.
6. Рябовол Л. Т. Лекція та семінарське заняття як форми навчання правознавства в старшій школі. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2014. Вип. 49. С. 103-109.
7. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Київ, 2015. 600 с.
8. Чужикова В. Г. Методика викладання права : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2009. 425 с.

УДК 396(477)

Маленко Катерина,
викладач ЗО підготовки
ДПТНЗ «Конотопський професійний
аграрний ліцей»
м. Конотоп, Україна

ГЕНДЕРНІ РІВНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ

У статті розглянуто принцип впливу гендерних проявів на суспільство та підростаюче покоління, розглянуті гендерні рівності у сфері освіти

Ключові слова: *гендер, гендерна стратегія, сексизм, гендерна сегрегація тощо*

Kateryna Malenko The principle of infusion of gender manifestations into the suspension and progressive generation, and the recognition of gender equality in the sphere of education

Key words: *gender, gender strategy, sexism, gender segregation too*

Сучасні суспільні, освітні, політичні зміни, які відбуваються під впливом європейської інтеграції, змінюють звичні та стереотипні погляди на буття, рівень життя та освітні процеси. Це викликає масу непевностей, розгубленостей перед новим і невідомим.

Вже багато років ми зустрічаємося із новими, досі невідомими, особливостями гендерного впливу, гендерної рівності та рівноправ'я.

Гендер - це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої та жіночої поведінки, стилю життя й способу мислення, ролей та стосунків жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі.

Загально відомо, що на сьогодні активними «гумками» соціалізації, змін в суспільстві, освітніх закладів є діти, тому головною задачею педагогів, батьків, виховної служби надати потрібну інформацію, яка не надасть руйнівної сили психологічному, фізіологічному розвитку формування підлітка.

На даний час в освітньому процесі й суспільстві презентується гендерна структура як основа формування гендерної культури, демократії, розвитку гендерної активності чоловіків і жінок, творення толерантності у суспільних взаємозв'язках.

Визначення «гендерне виховання», зміст, мета, завдання в педагогіці окреслені не зовсім чітко. Наголошується увага на потребі впровадження до педагогічної науки гендерної складової як структури міжпредметної категорії.

Загалом гендерне виховання являє собою цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття, поведінку учнів з метою формування в них принципу рівності у цінностях, поваги до особистості незалежно від статі, розвитку індивідуальних компетентностей задля їх самореалізації, оволодіння навичками толерантної поведінки та з метою побудови громадянського суспільства.

У розвитку та формуванні гендерного підходу в освітній педагогіці можна виділити декілька етапів:

✓ *Традиційна педагогіка* – включає в себе науковість; доцільність; послідовність і систематичність; доступність; міцність; свідомість і активність; наочність; зв'язок теорії з практикою; облік вікових, фізичних особливостей (Я.А. Коменський)

✓ *Педагогічна інновація* - включає в себе процес створення, поширення та використання нових засобів і методів для розв'язання педагогічних, суспільно – соціальних проблем. Сучасність вимагає, щоб освітні заклади стали джерелом соціальної перевтіленості та емансипації. Тобто сучасний заклад освіти повинен формувати громадянина, здатного позитивно змінюватись самому і змінювати світ. Педагогічна іноватика передбачає зміну системи підготовки викладача, який повинен володіти новітніми технологіями навчання, знати активно - прогресивні педагогічні методики викладання, в яких первинним завданням є створення гармонійної, толерантної людської особистості, а не тільки передача знань.

Новітня система гендерної стратегії визначає базові та основні принципи, мету, важливі цілі, ставить завдання цільовій групі про сфери впровадження та реалізації державної політики гендерної рівності та недискримінації в освіті. Можна окреслити основні види, які повинні використовуватися у стратегії й обов'язково є значними: *гендерна асиметрія, гендерний паритет, дискримінація, сексизм чи мовленнєвий сексизм, гендерний вимір в освіті, гендерний підхід, фемінізація, гендерний компонент, гендерно - чутливе освітнє середовище, стереотипи, гендерні ролі* та інше. Всі ці види окреслюють соціальні очікування суспільства від особистості чоловічої або жіночої статі, не використання суспільних сформованих гендерних стереотипів, а також поведінки у формі мови, манер, жестів тощо.

Викладач повинен дотримуватись:

- принципу симетричного і рівноважного включення чоловіків і жінок у всі сфери суспільного життя освітнього закладу і поза межами
- не розвивати ідеологію й практику дискримінації людей за ознакою статі, що базується на уявленні про переваги моральних, інтелектуальних, культурних, фізичних та інших якостей однієї статі над іншою
- застосовувати оцінку наслідків і результатів дії освітніх та виховних зусиль викладачів, виховної служби, спрямованих на повноцінне особистісне становлення й розвиток всіх суб'єктів освітнього процесу, усвідомлення ними власної ідентичності, вибір ідеалів і життєвих цілей та самореалізації без будь-яких обмежень за ознакою гендеру
- поширювати механізм досягнення гендерної рівності та утвердження рівних можливостей для компетентності кожної особистості
- передбачати відсутність орієнтації на «особливе призначення» чоловіка чи жінки
- надавати заохочення різних видів діяльності, що відповідадуть інтересам особистості в подоланні гендерних стереотипів, враховуючи індивідуальні відмінності
- забезпечувати толерантне ставлення та недискримінації в системі освіти.

Щоб формувати новий гендерний вимір, протягом останніх років було ухвалено низку правових документів: Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків», постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1834 «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року», від 5 вересня 2007 р. № 1087 «Про консультативно-дорадчі органи з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання насильству в сім'ї та протидії торгівлі людьми», від 26 вересня 2013 р. № 717 «Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року». Упровадження принципів соціальної справедливості та гендерної рівності стало підставою створення інституту радництва з гендерних питань в органах виконавчої влади.

Ухвалення всіх цих документів створило нормативно – правове поле для розв'язання проблеми гендерної дискримінації в українському суспільстві. Проте українська освіта, на думку громадськості, залишається недостатньо чутливою до проблем гендерної рівності та дискримінації і відтворює асиметричну гендерну схему на організаційно - виховному та впроваджувальному рівнях.

За соціологічними вітчизняними дослідженнями встановлено, що значну педагогічну галузь представляють жінки і їх чисельність становить близько 78,3%, проте кількість жінок і чоловіків відрізняється на різних рівнях освітніх закладів. Наприклад, якщо у закладах дошкільної освіти працюють майже виключно жінки (98,6%), то у викладацькому штаті вищих навчальних закладів чоловіки становлять практично половину. Враховуючи таке суспільне явище, вважається, що воно значно впливає на викладання змісту навчальних предметів та його змістовність в навчально-методичній літературі, стиль викладання та педагогічного спілкування, гендерні взаємини в педагогічному колективі, упередженість в оцінюванні навчальних та професійних результатів, суб'єктів навчально-виховного процесу, і на наявність окремих програм чи блоків для хлопців та дівчаток, підкріплюючи все це мовним сексизмом.

Водночас, гендерна рівність має бути забезпечена всім учасникам і учасницям освітнього процесу в Україні незалежно від їхніх статевих чи гендерних характеристик, рівних можливостей доступу до позитивних результатів, розвитку компетентностей у сфері освіти і науки. Щоб реалізувати всі ці прагнення, треба забезпечувати виконання таких завдань:

- розробити освітні стандарти з урахуванням гендерної складової;
- замінити внутрішні нормативні документи чи положення, що висвітлюють освітню, організаційну, фінансово-господарську діяльність закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти, освіти дорослих;
- введення до документообігу засобів чутливого мовлення і мови через впровадження стратегій фемінізації, нейтралізації, уникнення андроцентризму та сексизму;
- системну відмову від принципу «прихованої статевої профорієнтації»;
- надання, забезпечення інформаційної та науково-методичної підтримки та забезпечення взаємодії наукових, освітніх установ;

- формування сучасного кадрового потенціалу шляхом уведення до змісту післядипломної освіти навчальних курсів із гендерної проблематики;

Головними групами гендерної стратегії виділяють:

- діти, учнівська та студентська молодь, здобувачі та здобувачки освіти, чий демократичний світогляд, переконання, майбутня громадська, суспільна та професійна діяльність забезпечуватимуть існування та економічно-політичний розвиток демократичної держави;
- педагогічні працівники, які постійно забезпечують ефективність та якість рівня освіти і від чиїх поглядів, ідеалів, оцінок та переконань залежить світогляд майбутніх поколінь;
- батьки та представники здобувачів освіти, що здійснюють виховання своїх дітей, формують їхнє уявлення про світ та є життєвим прикладом;
- представники органів управління освітою і галузі освіти, що приймають управлінські та кадрові рішення, визначають умови роботи закладів освіти, також поширюють державну політику забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок у освіті.

До гендерної групи освітньої сфери відносять - дошкільна освіта, початкова освіта, загальна середня освіта, позашкільна освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта, післядипломна освіта, управління освітою.

За нормативно – правовими документами впровадження гендерної рівності та недискримінації має проводитися за двома напрямками – це зовнішнє, що повинно працювати на вищому державному рівні, та внутрішнє, яке буде діяти на рівні адміністративного управління, громад.

На основі всього цього можна зазначити, що головних і передових змін повинна зазнати ланка дошкільної та позашкільної освіти. Реалізація стратегії можлива лише за умов цілеспрямованого навчально-виховного процесу, орієнтованості на створення гендерного чутливого освітнього середовища з рівними можливостями для розвитку компетентностей особистості. Прогнозується, що вона буде відтворюватися та поширюватися на кожному наступному рівні освітнього процесу.

Представник педагогічної ланки зобов'язаний використовувати інноваційні технології, форми та методи навчання і виховання, що будуть сприяти створенню і підтримці у навчально-виховній атмосфері взаємоповаги, взаємодії та колегіальності, зменшать дискримінаційне, несправедливе, упереджене ставлення один до одного чи до всіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

Так, наприклад, у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти повинно бути рівне залучення і заохочення здобувачів освіти до організації та проведення виховних заходів будь-якого рівня, що дозволить їм виявити дію принципів рівноправної відповідальності, взаємоповаги і взаємодопомоги на ґрунті змін гендерних ролей й демонстрації їхньої варіативності - це наприклад відмова від звичайних свят як «Конкурс краси» та «Козацька наснага», які наголошують на гендерну сегрегацію.

Гендерна сегрегація на даному етапі розвитку демократичного українського суспільства прослідковується в режимі усунення гендерної упередженості як системи очікувань та оцінюючих суджень - вихователюк/вихователів, учителів/учительок, педагогічних працівників/працівниць, викладачів/викладачок, представників /представниць асоціації, лікарів/лікарок та щодо хлопців і дівчат, учнів і учениць, студентів і студенток їхніх нахилів, здібностей та задатків, уподобань і можливостей у навчанні, пояснень навчальних успіхів/прорахунків. Все відбувається на основі привернення уваги до нав'язування гендерних стереотипів через безмежне інформаційне оточення, дитячу літературу, гендерно марковані іграшки та одяг, ознайомлення із різноманітними проявами сексизму, тощо.

Деякі вчені наголошують, що наше суспільство стане гендерно-чутливим тільки тоді, коли маленькі особистості змалку будуть розуміти, що дівчатка та хлопчики мають рівні права, що можуть займатися саме тими предметами, до яких мають більшу схильність, обирати професії за власним бажанням, реалізовувати свої мрії і будувати кар'єру. А навчати цьому їх має викладач, і саме йому треба буде нести ідеї гендерної рівності в заклади освіти України.

Суспільно-соціальні зміни - це завжди рушійний процес, що включає в себе появи нових рис і елементів в соціально-суспільних структурах і в системах взаємостосунків, які несуть позитивний чи негативний характер, що впливає на рівень життя, розвитку компетентностей, прагнень, надбань, цінностей. Але чомусь, все одно хочеться згадати старі, добрі слова із творчості національного письменника Т.Г. Шевченка - «Учітесь, читайте, і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь...»

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихор С. Виховання школярів різної статі та гендерний підхід у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. Педагогічний пошук. Науково-методичний вісник управління освіти і науки Волинської облдержадміністрації та Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти. 2005. № 1 (45).
2. Гендерний розвиток в Україні. Реалії і перспективи / За наук. ред. Л. С. Лобанової, Т. С. Ніколасенко. Київ, 2003.
3. Гендерний аналіз українського суспільства. ПРООН, 1999.
4. Кравець В. П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник. –Тернопіль: Джура, 2003.
5. Хрисанова С. Словарь гендерных терминов. Гендерное просвещение для всех. Харьков : „САБО-ЛТД”, 2002.